

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Репп Ліни Вікторівни
«**КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ МОВНИХ ОДИНИЦЬ *HEART* ТА *SOUL* В
СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ**»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 035 Філологія

Сучасну прикладну лінгвістику неможливо уявити без когнітивних студій. Саме вони покликані через процедури когнітивного аналізу, через вирішення нагальних причинно-наслідкових питань допомогти фахівцям у царині когнітології дійти висновку щодо релевантності процесів концептуалізації, породження мисленнєвих та вербальних образів об'єктів реальної дійсності тощо. Однією зі сторінок таких студій є рецензоване дисертаційне дослідження.

У дисертації Репп Ліни Вікторівни «Концептуалізація мовних одиниць *HEART* та *SOUL* в сучасній англomовній картині світу» здійснено доволі успішну спробу проаналізувати мовні одиниці *HEART* і *SOUL* в мовній, концептуальній та фразеологічній картинах світу. Також розвідка дисертантки присвячена розробленню метафоричних моделей *HEART* і *SOUL*. У її межах побудовано фреймові моделі вербалізаторів концептів *HEART* і *SOUL*, виявлено когнітивні ознаки вербалізаторів *HEART* і *SOUL* у мовній картині світу. Досліджено функціонування *HEART* і *SOUL* у художніх текстах англomовної картини світу на матеріалі трьох варіантів англійської мови – американського, британського, канадського.

Метою розвідки є виявлення особливостей концептуалізації мовних одиниць *HEART* і *SOUL*.

Об'єктом дослідження постають мовні одиниці *HEART* і *SOUL* як вербалізатори відповідних їм концептів з власними когнітивними структурами в англomовній картині світу. **Предметом** – процес метафоризації як джерело появи концептуальних значень мовних одиниць *HEART* і *SOUL*.

Матеріал дослідження становить досить ґрунтовну доказову базу, адже він дібраний з понад 25-ти лексикографічних джерел, корпусів американського варіанту англійської мови (COCA), британського варіанту англійської мови (BNC), канадського варіанту англійської мови (Strathy) та низки відібраних англомовних літературних творів, що, на думку авторки, демонструють сучасну англомовну картину світу.

Методи дослідження обрано відповідно до його мети та завдань. Це когнітивний аналіз, який застосовано для дослідження концептуальних значень, актуалізованих мовними одиницями *HEART* і *SOUL*; фреймовий аналіз, методики корпусного та кількісного аналізів – для встановлення частотності вживання мовних одиниць *HEART* і *SOUL* в англомовній картині світу; дескриптивний та порівняльний методи – для опису та порівняння виявлених особливостей досліджуваних явищ; лінгвокультурологічний підхід – для вивчення когнітивних особливостей *HEART* і *SOUL* на матеріалі відібраних літературних творів англомовної картини світу.

Дисертація є чітко й логічно структурованою науковою працею: вона містить вступ, три розділи, висновки до кожного з них, загальні висновки, список літератури (294 позиції використаних наукових праць, лексикографічних джерел, а також інтернет-ресурсів).

У вступі дисертації представлено актуальність та наукову новизну досліджуваної теми, визначено мету та завдання, об'єкт та предмет дослідження, зазначено кількість досліджуваного матеріалу, обґрунтовано вибір методів дослідження, виявлено теоретичне та практичне значення наукової роботи, а надано відомості щодо апробації результатів дослідження.

Перший розділ наукової праці присвячений дослідженню понять *концепт* та *концептуалізація* у когнітивній лінгвістиці. У цьому контексті запропоновано аналіз понять мовної, концептуальної та фразеологічної картин світу. Досліджено зв'язок між мовними одиницями та концептами в мові.

Другий розділ пов'язаний з дослідженням етимології лексем *HEART* і *SOUL* та визначенням особливостей їх ужитку в англомовній картині світу на

матеріалі трьох корпусів англійської мови. Тут здійснено спробу побудувати метафоричні моделі одиниць *HEART* і *SOUL* та виокремити їхні когнітивні ознаки. Досліджено фразеологічні одиниці з лінгвокомпонентами *HEART* і *SOUL*. Проаналізовано комплексну природу концептів *HEART* і *SOUL* та побудовано їх когнітивні моделі на матеріалі лексикографічних джерел.

У третьому розділі дисертації досліджено частотність використання номінаторів концептів *HEART* і *SOUL* у художніх текстах американського, британського та канадського варіантів англійської мови. Виявлено, в якому із проаналізованих варіантів досліджувані мовні одиниці функціонують найчастіше.

У висновках узагальнено результати наукової розвідки, зазначено перспективи подальших досліджень.

Наукову новизну дисертаційної роботи доводить комплексний аналіз процесу концептуалізації мовних одиниць *HEART* і *SOUL* у різних типах картин світу англійської мови. Вперше досліджено частотність використання мовних одиниць *HEART* та *SOUL* у мовній картині світу на матеріалі корпусів американського, британського та канадського варіантів англійської мови.

Теоретичне значення роботи зумовлено тим, що результати дослідження засобів концептуалізації мовних одиниць *HEART* і *SOUL* в сучасній англійській картині світу значно розширюють відомості з когнітивної семантики, лексикології, лінгвокогнітивних студій, а також дають змогу поглибити розуміння процесів концептуалізації.

Практичне значення дисертаційної розвідки полягає у можливості використання її матеріалу під час викладання нормативних курсів («Стилістика англійської мови», «Лексикологія основної іноземної мови»), розроблення та впровадження дисциплін за вибором студентів («Когнітивна лінгвістика»), а також підготовки спецкурсів та програм дисциплін за вибором у царині сучасної англійської літератури; створення навчально-методичних посібників із зазначених курсів; укладання тематичних словників, довідників та глосаріїв з англійської мови.

Загалом дисертаційна праця видається послідовною та логічною, чітко структурованою. Очевидним є факт, що дисертантка добре володіє матеріалом у царині дослідження, що свідчить про її обізнаність щодо новітніх поглядів, думок у галузі когнітології.

Основні положення й одержані в процесі дослідження результати дисертації апробовано на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, представлено в 15-ти публікаціях: 13-ти одноосібних та 2-ох статтях у співавторстві, з-поміж яких 4 статті у фахових виданнях, рекомендованих ДАК України, 4 статті – в інших періодичних наукових виданнях, 7 матеріалів науково-практичних конференцій міжнародного та всеукраїнського рівня.

Високо оцінюючи роботу загалом, хочемо поставити декілька питань, а також висловити деякі міркування та побажання.

1. Терміни «Мовна репрезентація концепту» (див. Додатки) та «Концептуалізація мовних одиниць» (у назві і далі за текстом дисертації) на позначення відповідних понять, на нашу думку, постають маркерами двох протилежних шляхів дослідження. Перший термін відбиває сутність дослідження концептів від його змісту до оприявнення у мовних одиницях; другий – від мовної одиниці, тобто від форми, до змісту концепту. Можливо, уніфікація термінології або визначення принципів двох шляхів дослідження зняло б певні протиріччя і уможливило найповніше розкриття теми, опис досліджуваних концептів тощо.

Також у теоретичному розділі, зокрема, йдеться про визначення понять концепту, концептуалізації тощо: «У когнітивній лінгвістиці концептом називають одиницю психічних або ментальних ресурсів свідомості й тієї інформаційної структури, яка репрезентує досвід й знання індивіда. Концептом також називають оперативну змістову одиницю пам'яті, концептуальної системи й мови мозку, ментального лексикону, усієї картини світу, відображеної в мозку індивіда. Концепт – це також те, що людина знає, думає, припускає чи уявляє про об'єкти світу». І ще: «Під концептуалізацією розуміють поняттєву

класифікацію; процес пізнавальної діяльності індивіда, який полягає в осмисленні інформації, що надходить до неї і вможливорює формування концептів, концептуальних структур і загальної концептуальної системи в мозку людини, а також процес структурації знань і виникнення різних структур подання знань з деяких мінімальних концептуальних одиниць».

Отже, з огляду на зазначене, концептуалізація є процесом породження концепту як певної класифікаційної когнітивної одиниці. То ж у який спосіб відбувається саме концептуалізація мовних одиниць? Через метафоричність чи метонімічність, тобто через появу нових значень? Внаслідок чого з'являється послідовність **об'єкт – поняття – концепт – слово-номінатор з первинним / основним концептуальним значенням (словосполучення / фразеологізм / ідіома) – вторинні (метафоричні) значення**? Чи якимось інакше?

2. В Анотації та у Вступі авторкою зауважено про англомовну картину світу. У зв'язку з цим хотілося б дізнатися, які критерії визначення саме сучасної англомовної картини світу було виділено, а також чи вистачає для такого визначення тих англомовних творів, які запропоновані в дослідженні як фактичний матеріал.

3. Щодо понять мовної одиниці (МО) та фразеологічної одиниці (ФО): чи ототожнюєте Ви їх, чи диференціюєте? Які підстави для ототожнення чи, навпаки, диференціювання?

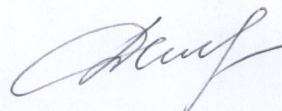
4. Дисертантка, аналізуючи образний бік концепту, зауважує на тому, що «Для розгляду абстрактного референта сумніву залучається група концептуальних корелятів, за допомогою яких цей референт осмислюється. Суттєва відмінність між цими двома поняттями полягає в тому, що концептуальна метафора має корелят в іншому домені, а концептуальна метонімія включає єдиний домен і порівняння в межах того ж домену». Вважаємо, що, окрім зазначеного, концептуальна метафора та метонімія є засобами концептуалізації досліджуваних одиниць, адже слугують інструментами появи низки, окрім основного, значень того чи того вербального втілення концепту. Така теза уточнила б попередні висновки.

Безперечно, висловлені міркування не торкаються концептуальних засад виконаної роботи і в жодному разі не заперечують той факт, що дисертація Репп Ліни Вікторівни є ґрунтовним, оригінальним дослідженням з чіткою авторською позицією. Враховуючи зазначене, вважаємо, що дисертаційна праця «Концептуалізація мовних одиниць *HEART* та *SOUL* в сучасній англomовній картині світу» за змістом і формою відповідає всім вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Репп Ліна Вікторівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент –

доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри загального мовознавства
та слов'янознавства

Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

 Наталя ДЬЯЧОК

Підпис професора Н. Дьячок засвідчую:
вчений секретар Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

Тетяна ХОДАНЕН